

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Красимира Йонкова, преподавател във ВТУ

„Св. Св. Кирил и Методий”

за научната продукция на гл. ас. д-р Николай Георгиев Димитров,

кандидат за заемане на академичната длъжност „доцент”

Научна област 3. Социални, стопански и правни науки,

Професионално направление 3.2. Психология

**/Социална психология – Социална психология на маргинализирани
общности/**

Конкурсът е обявен от СУ „Св. Климент Охридски”

в Държавен вестник, бр. 61 от 28. 07. 2017г.

Представената за рецензиране мащабна научна продукция на гл. ас. д-р Николай Димитров – подредено и коректно – презентира неговата научно-изследователска работа и професионална реализация за времето преди и след присъждане на образователната и научна степен „доктор”, а именно публикациите си до 2010г., с които не участва в настоящия конкурс, и тези, с които участва, разработвани във времето от 2010г. до 2017г. Намирам решението му да включи текстовете на почти всички свои научни и публични изяви в досегашната си биография за ръководено от желанието му да представи по-пълно и по-точно широкия спектър на изследователския си интерес и практически дейности.

Документацията е съвършено изрядна и отговаряща на всички критерии по смисъла на процедурата за провеждане на настоящия конкурс.

Информацията от творческата автобиография действително респектира с многобройните активности на кандидата, които свидетелстват за изключителните амбиции и постоянен стремеж за

усъвършенстване на уменията в различни области на научната теория, публичното пространство и социалната практика. Както биографичните факти, така и богатият набор от доказателствен материал под форма на сертификати, удостоверения и дипломи, издадени от национални, чуждестранни и международни институции, университети, правителствени и неправителствени организации и юридически лица – несъмнено разкриват динамичното съдържание на вървяния вече 17 години творчески път, наситен с разнообразяване, надграждане и задълбочаване на личностните и професионалните компетенции.

Списъкът с указаните степени на завършено образование, специализации и курсове, участия в национални и международни конференции и научни форуми, семинари, обучения и бизнес-партньорства в областта на мениджмънта и управлението на човешките ресурси, присъствието на кандидата в роли на автор, редактор, репортер в различни емисии и програми по каналите на мас-медийното публично пространство, и даже носител на Годишна награда на Българското Национално Радио в категорията за „най-добър водещ“ – всичко това и още много – свидетелства за неуморимата активност на д-р Николай Димитров да актуализира опита си не само по посока на собственото си развитие, но и предавайки го на широк кръг от хора посредством обучения в лидерство и управление на проекти, екипи, бизнес симулации, диагностика и социалнопсихологични тренинги за развитие на човешкия фактор във фирмените организации, консултации в сферата на мотивацията на потребителското поведение, психотерапии за справяне с напрежението и стреса от промените във всички аспекти на организационната среда.

В статус на университетски преподавател кандидатът работи от 2014г. и понастоящем в Нов Български Университет, където води лекционен курс по организационна психология на английски език, както и упражнения по социална психология на български и английски език.

В периода 2008-2011г. е бил хоноруван преподавател по психометрия и социална психология в СУ „Св. Климент Охридски“, където работи и понастоящем, но вече на основен трудов договор от 2015г.

Справката за преподавателската заетост показва, че д-р Димитров е титуляр на лекционните курсове в бакалавърска и магистърска степен по социална психология, социална компетентност в общуването, социална

психология на маргинализирани социални общности, социална психология на виртуалното пространство, виртуален труд и организация, медийна психология и социална психология на пола.

Няма съмнение, че естеството на посочените лекционни курсове изцяло съответства на конкретизацията на направлението, в което се провежда настоящия конкурс, респективно няма нарушение на процедурните изисквания за основание на обявяването му.

Повече от очевидно е, че кандидатът демонстрира устойчив интерес главно към модерните, злободневни и отворени за решения проблеми, пулсиращи в широкото дискусивно поле на социалната психология. Констатирам, че представената за рецензиране научна продукция представлява адекватна теоретична база на публичните изяви и практико-приложни занимания в досегашната професионална реализация на кандидата.

Намирам четири, сравнително автономни центъра, около които гравитират доминантите на научно-изследователския му интерес във всички аспекти на творческа проекция на неговия Аз:

1. В областта на динамично развиващата се организационна психология по посока на разработване на глобални стратегии за управление на човешките ресурси, политики и процедури за подбор на персонала, медиация, мотивация, тренинги и психологично консултиране.
2. В областта на социалната психология на маргинализираните индивиди, групи и общности – посредством разкриване на скритите механизми на функциониране в метаморфозите на ключовите социалнопсихологични явления „сегрегация” и „автосегрегация”, и в частност злободневните теми за ромските малцинства и хората с нетрадиционна сексуална ориентация.
3. В областта на все по-непредсказуемата битност на случващото се в кибер-пространството, из което се шири виртуалната комуникация, генерирана от сякаш безбройните идентификации на Дигиталния Аз.
4. В областта на медийната психология и психологията на масовите комуникации по посока на критериите за достоверност и представителност на демоскопските социалнопсихологични

проучвания на общественото мнение, спецификацията на методите, ползвани за набиране на информация, релеванността на инструментариума за планиране и осъществяване на емпирични изследвания на съответните социални и масовоповеденчески феномени.

Акцентите в съдържанието на цялостната научна продукция на д-р Димитров – без колебание – ми зададоха основанието да идентифицирам приносните моменти на текстовете му именно в посочените четири изследователски полета на социалнопсихологичното познание. Това е широко мащабен принос и факт, рядко срещан в хода на процедурите за хабилитация на преподавателските кадри в българските университети.

Конкретният предмет на тази рецензия обаче включва следните 21 публикации, заявени за участие в конкурса:

3 монографии:

1. Димитров, Н. Социалните анклавни на съвременността. Дигиталният Аз. София: УИ „Св. Климент Охридски”, 2016.
2. Димитров, Н. Социалните анклавни на съвременността. Автосегрегация и маргинализация при ромското малцинство в България. София: УИ „Св. Климент Охридски”, 2017.
3. Димитров, Н. Социалните анклавни на съвременността. Гей пространства. Социални и сексуални ареали на ЛГБТ-общността. София: УИ „Св. Климент Охридски”, 2017.

5 студии:

1. Dimitrov, N. Parameters of Pseudonymy in Bulgarian Virtual Spase. Internet-Clubs as an Online Self-Presentation Context. Forum Username Analysis. В: Годишник на СУ, ФФ, кн. Психология, том 107, София: УИ „Св. Климент Охридски”, 2016.
2. Димитров, Н. Мотиви за груповото отделяне на малцинствени общности в български условия. Анализ на автосегрегацията при етнически и полови малцинства. В: Годишник на СУ, ФФ, кн. Психология, том 107, София: УИ „Св. Климент Охридски”, 2016.
3. Димитров, Н. По тялото посрещат: телесен аз-образ, ейджизъм и хегемонизация на маскулинността в гей-общността. В: сп. Клинична и консултативна психология, бр. 3, „Стено”, 2016.

4. Димитров, Н. Традиционни и алтернативни интерпретации на обучението в сегрегираните училища. В: „Реторика и комуникации”, бр. 28, София, 2017.
5. Dimitrov, N. Some Aspects of Spatial and School Segregation and Self-segregation of Roma Minority in Bulgaria. В: “Socio Time/Социальное время”, бр. 9, Йошкар Ола, 2017.

13 статии и научни доклади, чиито заглавия и библиографско описание е пълно, точно и ясно представено в Списъка на публикациите в съответния раздел на документацията, от който е видно още, че 17 са написани на български език и 4 на английски език; 18 са публикувани в български издания и три в чуждестранни издания; на международни научни форуми са представени и дискутирани 9 от тях.

Констатация, която сама по себе си говори за невероятно интензивното присъствие на кандидата – само през последните две години – не само в българското академично, но и в чуждестранното научно пространство.

Оценките и заключенията ми от прочита на посочената продукция ще представя отгук нататък в указания по-горе ред.

Безусловно, във всяка процедура по хабилитация с най-значима научно-изследователска стойност и творческо присъствие на автора се отличава неговият монографичен труд. В тази процедура са включени три монографии, което действително представлява много сериозна заявка от страна на кандидата.

Първият монографичен труд е посветен на „Дигиталния Аз” – една от особено модерните теми в изгрева на 21 век – с фокус на вниманието към несигурната предсказуемост и безпрецедентна динамика в развитието на комуникацията в статуса ѝ на фундамент на човешките взаимодействия на всякакви равнища.

В композиционен план, трудът включва 9 основни глави, разположени на 262 страници в добре обмислена логическа последователност и интересно – нетривиално – авторово решение за формулиране на темите им. Библиографската справка за използваната литература указва 181 специализирани източника на български, руски и главно на английски език, както и Интернет ресурси. Оценявам

теоретичната база на труда като изключително информативна и адекватно обезпечаваща авторския замисъл, чийто център е човекът на електронната култура.

Прочитът на изложението ме доведе до констатацията, че тук става дума за едно наистина комплексно теоретико-емпирично изследване на д-р Димитров, чиито най-съществени постижения – формулирани в синтез – откривам в следните посоки:

1. Не само оригинално за специалистите, но и увлекателно за неизкушените по темата въвеждане в паралелната на социалния свят битност на кибер-пространството – посредством точно идентифициране на дефинитивните параметри в релацията „глобална информационна мрежа – човек – информационно общество”.
2. Ерудирано представяне на утвърдени в персонологичната наука теории за личността, разбираана като такава съобразно специфичния социокултурен контекст на нейното развитие – посредством творческо придържане към заетата методологична позиция при интерпретацията на компонентната структура на Аз-образа с акцент върху ключовото значение на доверието за изграждането на по-ефективна Аз-концепция.
3. Креативно конституиран интегрален подход на анализ към феномените на общуването в традиционна и мултимедийна среда в ракурса на причините за появата и смяната на различните комуникативни модели, ролята на средствата за масова комуникация във високо технологичната информационна среда и профилът на ефектите им върху организацията на психичния свят на съвременния човек. Тезата на автора, че „... мрежата и човекът все повече се възприемат като единно звено в комуникационната верига” /с. 83/, считам за блестящо доказана.
4. Задълбочено разработена социалнопсихологична феноменология на симулираната реалност в кибер-пространството – посредством разкриване на разноликия характер на възможните причини, мотивиращи Аз-а да конструира виртуална личност. Теорията за симулакрите, ползвана за концептуална рамка на изложението в 4 глава, възприемам като особено релевантна по отношение на защитаваните от автора тези.

5. Изграден е комплексен социалнопсихологичен профил на специфичните измерения на Аз-концепцията във виртуалната реалност – посредством коректно представени резултати и обобщения от извършени в чужбина и в България емпирични изследвания, чиито заключения легитимират допускане за наличието на особен личностен конструкт, характерен за хората при сърфирането им в Мрежата и дефиниран от автора като Дигитален Аз.
6. Демонстрирани са отлично формирани умения за прилагане на богат количествен и качествен диагностичен инструментариум за проверка на формулираните хипотези, което е верен индикатор за постигната висока степен на научна социализираност в трудната и нееднозначна област на методологията на изследванията.
7. Психологичните представи за конструкта „Аз-концепция” са обогатени, допълнени и в някои аспекти основателно ревизирани – посредством доказването на компонента „Дигитален Аз” при взаимодействията във виртуална среда, който се оказва доминантен и, в общия случай, се разминава с Аз-образа на личността в социалната среда. Оценявам като съществен принос – и за теорията, и за практиката – разкритите от д-р Димитров мотиви на хората да поддържат устойчиво това разминаване.

Вторият монографичен труд на кандидата е посветен на една не по-малко злободневна и в някои отношения даже конфликтна тема, свързана с автосегрегацията и маргинализацията на ромското малцинство в България. Съдържателният обем обхваща 204 страници, чийто текст е организиран в 5 компонента: предговор, написан от проф. д.пс.н. Людмил Георгиев, три основни глави, структурирани в подглави, написани от гл. ас. д-р Николай Димитров, и послеслов, написан от проф. д.пс.н. Соня Карабельова.

Теоретичният фундамент на изследването е стъпил върху проучването на 100 специализирани източника на български, руски и английски език, както и Интернет ресурси. Намирам използваната литература за достатъчно широкообхватна, актуална и адекватна на заявения изследователски дискурс, чиято специфика откривам в намерението да осветли „особеното” в ситуирането на ромската общност в България, а именно автосегрегацията. Оценявам избора на подхода не само

като иновативен, но, струва ми се, и като глобален принос на тази монография.

Още в началото искам да открия задоволството си – не на рецензент, а на обикновен читател – от езика на изложението, ползван от д-р Димитров. Текстът сякаш „диша” свободно, необременен от псевдонаучни конструкции, идеологеми и предубедености. Същевременно, интелигентността на автора леко води читателя към коригиране на стереотипни нагласи и формиране на по-автентично знание за поведенческия модел на живеене от страна на ромската общност в България. Убедена съм, че книгата бързо ще напусне специализираната академична среда, завладявайки по-широкия кръг на масовия читател.

По същество, трудът представлява междудисциплинарно научно теоретико-емпирично изследване по проблематичната не само за социалната психология, но и за всички социални науки тема за мултикултурализма и полиетничността в съвременните общества. Конкретиката на анализите е разработена в три семантични ядра, задали акцентите в съдържанието на трите основни глави.

Семантичното ядро, положено в първата част на изложението „Социалната общност и междуетническото взаимодействие” /с. 13-68/ има несъмнен методологичен принос по отношение на изясняването, определянето и прецизирането на дефинитивните параметри в употребата на ключовите за профила на социалната идентификация величини „сегрегация” и „автосегрегация”, както и техните сродни и допълнителни понятия. Подходящо базирано на сравнителния интерпретативен метод, изследването успешно постига равнище на комплексно задълбочен социалнопсихологичен анализ на стереотипните нагласи и предразсъдъци на етническа основа – важен фактор на междуличностните, междугруповите и даже междудържавните отношения.

Особено интересно, подробно и наситено с нетривиална информация е изложението във втората глава „Автосегрегацията при ромското малцинство в България” /с. 69-176/, където кандидатът отново демонстрира отличните си умения за креативно планиране на емпиричен дизайн и смислено валидизиране на тезите си. Приносният момент е, че той насочва усилията си в търсене на причините за автосегрегацията на ромската общност в обособените културни и пространствени ареали вътре в самата

общност. Идентифицирането на мотивите за това именно „вътре“, логически осветлява и механизмите, по които се случва самоизолацията, видимо проявена в проблемите на жилищното отделяне, комунално-битовата занемареност, отпадането от пазара на труда, от здравеопазването, образованието и изобщо отчуждението от така наречената „просоциалност“.

Приемам за успешно и ерудирано доказани тезите на д-р Димитров, заложили в замисъла на представените от него емпирични социалнопсихологични изследвания, техните изводи и обобщения. Две от тях, на практика, споделям почти безусловно: гледната му точка към проблемите на ромското образование и фактът, /доказан емпирично в изследването/, че ромският етнос не трябва да се мисли хомогенно, а диференцирано и съобразно комплекса от суб-етнически, религиозни, регионални и индивидуални специфики. И ако трябва да изкажа някакви препоръки към Николай за бъдеща изследователска работа, то те биха били в тази посока.

Книгата за ромското малцинство в България намира своя логически завършек с изводни и обобщаващи тези, силно авторово присъствие и ясно заявена гражданска позиция относно тенденциите в развитието на глобализацията, маргинализацията и възможните реални измерения на толерантността – като искрена търпимост между различните и условие за хармонизиране на междуетническите отношения в обществата.

Третият монографичен труд – с метафоричното заглавие „Гей пространства“ – е с фокус на вниманието към механизмите за маргинализация на общността от хора с хомосексуална, бисексуална и трансполова ориентация. Текстът е разположен върху 216 страници, композирани по аналогия с предходната монография, а именно: предговор и послеслов, написани съответно от проф. д.пс.н. Людмил Георгиев и проф. д.пс.н. Соня Карабелова, и изложение, структурирано в 12 глави и написано от кандидата. Използваната литература е от 100 специализирани източника, публикации във вестници, периодични издания и Интернет ресурси на български и главно на английски език. Теоретичната база е адекватна и достатъчно информативна.

Констатираното от прочита на другите две монографии относно: демонстрираната ерудираност и широкопрофилна образованост на

кандидата, неговата езикова култура, критическо мислене и оригинален стил на писане, несъмнено отличните му умения в областта на планирането, осъществяването и анализът на набраните данни в областта на експерименталните изследвания – всичко това в равнозначна степен може и трябва да се каже и по отношение на този монографичен труд.

Фактът, който го отличава с „по-особен” статут сред останалите постижения на автора е, че това е първото систематично, а по думите на неговата самооценка и „първото по рода си мултиаспектно изследване” на малцинствената общност от хора с нетрадиционна сексуална ориентация в България. Намирам основание да посоча за глобален принос на този труд именно академичното легитимиране на темата и включването ѝ в предмета на сериозните научни дискусии в областта на социалнопсихологичното познание. Освен това, изследването разширява и насища с иновативни решения и предметната област на психологията на пола.

Заявката на д-р Димитров да разкрие колкото се може по-всеобхватно механизмите за приспособяване на това маргинализирано малцинство към „правилата” на мнозинството, от една страна, а от друга търсенето на начини за постигане на равновесие и усещане за приемане от другите – считам за успешно осъществена.

Ценен параграф в изложението, който ме впечатли с дълбоката промисъл на проблематиката от страна на д-р Димитров, е сравнителният анализ между двете маргинализирани общности – ромската и на хората с нетрадиционна сексуалност. Идентифицираните сходства и различия между тях дават ясни отговори на редица въпроси и засилват теоретико-приложната стойност на изследването.

Що се отнася до включените за рецензиране студии, статии и научни доклади, третиращи въпроси от областта на социалната психология на маргинализираните общности и отчасти на организационната психология, констатирах, че представените в тях теми в основната си част присъстват – доразработени и положени в по-широк дискурс на изследване – като систематизирано изложение в монографичните трудове на кандидата.

Накрая, искам да изразя съгласието си със самооценката му, представена в Справката за приносите на научната му продукция. Считам, че те са интелигентно формулирани и адекватни на извършеното.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ: Въз основа на посочените констатации, резултат от прочита на представената за рецензиране научна продукция, заявявам позиция с категоричен положителен вот за присъждане на гл. ас. д-р Николай Георгиев Димитров на академичната длъжност „доцент” в направление Социална психология – социална психология на маргинализирани общности.

29. 11. 2017

Рецензент: проф. д-р Красимира Йонкова

В. Търново

/...../